

NATIONAL MUSEUM
of NATURAL HISTORY
GOULANDRIS

Σε ποιον ανήκει η Γροιλανδία;

Της **Μαρίας Γιαγιάννου**, συγγραφέως

Yannis Tzortzis Greenland: Blue Ice

Άνθρωποι σαν τον Γιάννη Τζώρτζη, που γυρνούν τον κόσμο με μια κάμερα κι η κάμερα αυτή καταγράφει τις ανάσες του πλανήτη, ανάμεσά τους και όσες αγκομαχούν ή έχουν βραχνιάσει, προσφέρουν στους υπόλοιπους την ευκαιρία να αγγίξουμε εκείνους τους άλλους τόπους, τις ακρώρειες του πλανήτη, το χείλος της υδρογείου απ' όπου φλερτάρει με το τέλος η φυσική ποικιλομορφία, εκείνη που υπήρξε το ύψιστο θαύμα της Γης.

Αστείοι γινόμαστε οι άνθρωποι όταν δηλώνουμε με πίστη ότι η γη μάς ανήκει. Μα φυσικά μάς ανήκει, όπως ανήκει και στις φώκιες. Κι όμως εκείνες ανήκουν κιόλας στη γη, είναι τα κύτταρά της. Εμείς, σπουδαίοι ιδιοκτήτες, είχαμε κάποτε την επιφοίτηση ότι η γη είναι απλώς το περιτύλιγμα του δώρου μας. Σκίζουμε τη συσκευασία και ρουφάμε ενέργεια σαν βρικόλακες. Δεν είμαστε βέβαια όλοι ο ίδιος άνθρωπος. Άλλος είναι μεγιστάνας, άλλος πολιτικός ηγέτης, άλλος είναι ένας απλός χρήστης του πλανήτη, ένας απομακρυσμένος από την έμμεση συνέπεια του καθημερινού του αποτυπώματος κι ωστόσο δυνατός κρίκος μέσα στην αλυσίδα της καταστροφής.

Δείτε όμως που τα τελευταία χρόνια κάτι δείχνει να έχει ξυπνήσει μέσα στη συλλογική συνείδηση. Οι δυνατές φωνές πληθαίνουν και μαζί ο οικολογικός αναστοχασμός βαθαίνει, οι διεθνείς συνελεύσεις και οι ηχηρές διαδηλώσεις μοιάζουν σε θέση να επηρεάσουν τις αποφάσεις. Οι πλανητάρχες του κυνικού παραλογισμού συνεχίζουν μεν να αμφισβητούν την ίδια την κλιματική κρίση, όμως το συλλογικό βλέμμα έχει εστιάσει σωστά. Τα πράσινα οδοιπορικά της Green Project, την οποία ο Γιάννης Τζώρτζης δημιούργησε και διευθύνει, τροφοδοτώντας διαρκώς μέσα στα χρόνια τον

EMBASSY OF DENMARK

under the auspices of

ζωντανό δεσμό ανάμεσα στον πολιτισμό και την προστασία του περιβάλλοντος, είναι μέρος της στροφής του βλέμματος στη γη που της ανήκουμε.

Η φωτογραφική ευαισθησία του Γιάννη Τζώρτζη τούτη τη φορά μάς χαρίζει την πρόσβαση σε όψεις ενός κόμβου γεωπολιτικής σημασίας και επίκεντρου της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής. Η Γροιλανδία, που πρόσφατα αντιμετωπίστηκε σαν ένα κομμάτι πάγου για να έχει να ρίχνει στο ποτό του ο Αμερικανός πρόεδρος, τόπος σκληρής ομορφιάς, εκτυφλωτικός, μοναχικός αλλά και πλήρης, σε ποιον άλλον θα μπορούσε να ανήκει; Η Γροιλανδία δεν ανήκει παρά στους πάγους της, τους βασικούς κατοίκους αυτού του τεράστιου νησιού που μοιάζει με ήπειρο. Το 80% του εδάφους είναι καλυμμένο με πάγο, που για την κλιματική ισορροπία του πλανήτη είναι πιο κρίσιμος από τα «κρίσιμα ορυκτά», πιο πολύτιμος κι από τα ρουμπίνια που κρύβονται στο υπέδαφος, πόσο μάλλον από το φυσικό αέριο ή το ουράνιο που ταΐζει τα οπλικά συστήματα.

Δεν χρειάζεται να μάθεις πολλά, αρκούν τα βασικά, για τον τρόπο ζωής των Γροιλανδών (οι αυτόχθονες του τόπου είναι οι Ινουίτ), για να καταλάβεις ότι έχουν μια σχέση ταπεινότητας και αποδοχής με τον τόπο που τους έτυχε να κατοικούν. Κάθε φωτογραφία του Γιάννη Τζώρτζη έχει αποτυπώσει, με διακριτικότητα και μαζί ευλαλία, τη ζωή σε μια χώρα που δεν διαθέτει δρόμους και όπου οι κάτοικοι μετακινούνται μόνο εναέρια, με βάρκα ή με έλκηθρο, καλλιεργώντας τόσο την υπομονή όσο και την ανθεκτικότητά τους. Ζουν, αντλώντας από τη φύση με σεβασμό, και απολαμβάνουν όσα δώρα έχει να τους δώσει η περιστροφή της γης, το βόρειο σέλας και ο ήλιος του μεσονυχτίου. Όταν ζεις στη Γροιλανδία, γύρω σου κολυμπούν καρχαρίες 400 ετών και παγετώνες 400 χιλιάδων ετών. Είσαι ένας κληρονόμος της προϊστορίας κι ένας φύλακας της προγονικής γης. Ταυτόχρονα πασχίζεις να πας στο σούπερ μάρκετ ή να αντισταθείς σε ένα ακόμα ποτό.

Ο Τζώρτζης δεν παραδίδει τοπία, αλλά πορτραίτα. Ανθρώπων, παγόβουνων, παραθύρων. Ένα παράθυρο επιλέγω να το κοιτάξω σαν ζωντανή παραλλαγή της σημαίας της Γροιλανδίας. Βασικό στοιχείο της σημαίας είναι ένας κύκλος: το πάνω του μισό είναι ο ήλιος που ανατέλλει και το κάτω είναι ένα παγόβουνο. Στο παράθυρο της φωτογραφίας, στη θέση του ήλιου βλέπω μια λάμπα ταβανιού, ενώ το κάτω μέρος της μοιάζει να ακουμπά (με την ψευδαισθητική κατάργηση της προοπτικής) στο αυτοκόλλητο του τζαμιού, που σαν στρώση κρακελαρισμένου πάγου θαμπώνει το μισό παράθυρο.

Ένα άλλο πορτραίτο παραθύρου, τρίπτυχο εσωτερικής βλάστησης, φιλοξενεί τα πλαστικά γλαστράκια με το ποσοστό πρασίνου που τους αναλογεί από την ελάχιστη πράσινη Greenland. Αγαπά τα παράθυρα ο Τζώρτζης, αυτά που θάλλουν κι αυτά που πάσχουν, και εντοπίζει σ' εκείνα διάφορες εκδοχές του ανθρώπινου βλέμματος, του βλέμματος απ' έξω προς τα μέσα και από μέσα προς τα έξω. Ματιές που έχουν στοιχεία του καθημερινού βίου, της φθοράς και της ροής, αλλά και ματιές της ενατένισης, των κατοίκων που ελάχιστους υποδέχονται ή αποχαιρετούν, ενώ κατά κύριο λόγο μένουν και επιμένουν.

Η έκθεση φέρει τον τίτλο «Γαλάζιος πάγος» και συνοδεύεται από τη διαπίστωση του καλλιτέχνη ότι «ο πάγος γίνεται γαλάζιος λίγο πριν λιώσει». Ο Τζώρτζης παρατήρησε, περνώντας χρόνο στον τόπο που αργότερα θα έπαιρνε μαζί του φεύγοντας, ότι μέσα στην ηρεμία του τοπίου, που την μεταφέρει ακέραια στις εικόνες του, κάθε τόσο ακούγεται ένα κομμάτι πάγου να σπάει και να πέφτει στο νερό. Οι κάτοικοι του νησιού, που ζουν εκεί από παιδιά, σημειώνουν ότι τα παγόβουνα υπήρξαν κάποτε δέκα φορές μεγαλύτερα. Επίσης μιλούν για το «άρωμα του πάγου» που τους λείπει κάθε φορά που μπορεί να ταξιδέψουν αλλού. Στις φωτογραφίες του Τζώρτζη βλέπει κανείς το λευκό που ξεψυχά. Τα παγόβουνα σαν γαλάζια κήτη, με τις ρωγμές στο σώμα τους άλλοτε σαν φλέβες κι άλλοτε σαν μαχαιρώματα, εκχωρούν τώρα στην κρύα θάλασσα τον εαυτό τους και γίνονται νερό. Οι εικόνες έχουν τη μελαγχολική ομορφιά αυτής της μεταμόρφωσης που δημιουργεί τα δικά της αγάλματα· τη γλυπτική του καιρού. Δεν είναι ένδοξα τοπία, αλλά προσωπογραφίες της απαντοχής και της επίγνωσης.

Ανάμεσα στις εικόνες του πολλά ομαδικά πορτραίτα κάνουν την εμφάνισή τους. Άνθρωποι, στην προκυμαία ή γύρω από ένα τραπέζι, αλλά και αντικείμενα που στοιβάζονται και ποζάρουν. Μπίρες στο ράφι του ψυγείου. Παραθυράκια στον γαλαζωπό τοίχο. Σουβενίρ στη βιβλιοθήκη. Γυαλιστερά ποδοσφαιρικά κύπελλα. Παροπλισμένες συσκευές σε σκουπιδότοπο. Συνωστισμένα σκάφη σε κάποια προκυμαία. Πινακίδες με αποστάσεις από πρωτεύουσες της Αμερικής, της Ασίας και της Ευρώπης· μοιάζουν όλες μαζί σαν ένα πολύ-βέλος που δεν ξέρει πού να πρωτοπάει κι έτσι παραμένει αενάως εδώ. Μια χορευτική μπουγάδα. Και βέβαια, η αποστομωτική όψη του νεκροταφείου, σαν μια επέκταση των σχηματισμών του πάγου στην ακτή, με τους

σταυρούς να ενισχύουν την ιερότητα της σιωπής. Εδώ, σε κάθε φωτογραφία αποσιωπημένου ανιμισμού, τα τεκμήρια της ανθρώπινης δράσης είναι λάφυρα ειρήνης.

Ο φωτογράφος δεν αμελεί να δώσει χώρο και στους Γροιλανδούς και μας παραδίδει μερικά ζωντανά πορτραίτα εντόπιων φυσιογνωμιών που αυτοπαρουσιάζονται είτε τείνοντας ένα χέρι προσφοράς, είτε την ώρα που κάπου πηγαίνουν, είτε σε μια στιγμή ιδιωτικής ησυχίας. Τα πορτραίτα των παιδιών έχουν μια ιδιαίτερη αξία, καθώς εκπέμπουν ένα σήμα ζωηρότητας, χαράς ή απλώς οραματισμού σε αυτή τη σιωπηρή χαρτογράφηση. Ένα αίσθημα ματαιώσης και επιμονής κατακλύζει τις εικόνες με τα παιδιά που προσπαθούν να κάνουν πατίνι στο νερό.

Το κλίμα είναι και αισθητικό φαινόμενο, καθώς σμιλεύει πρόσωπα, σμιλεύει βράχια, είναι παγοθραύστης και γλύπτης πάγου, έχει μυρωδιά και ήχο, δίνει συμβάντα που τα καταμαρτυρούν με θάμβος οι αισθήσεις μας. Κάνει τα στόματά μας να ανοίγουν λίγο ή περισσότερο, τα ρουθούνια μας να πάλλονται, τα δέρματά μας να αντιδρούν. Την εποχή που νιώθουμε ότι η πρόσβαση στην εμπειρία είναι αναγκαία για την κατανόηση, τα φωτογραφικά οδοιπορικά του Γιάννη Τζώρτζη κατορθώνουν να γιγαντώσουν μέσα μας το ίδιο το κλίμα του πλανήτη. Σ' αυτό το ταξίδι, οι φλέβες μας γίνονται φιόρδ για να τις διασχίσουν τα τελευταία παγόβουνα της Γης. Ακόμα και οι Έλληνες, τόσο μακριά από εκείνο το κλίμα, ανήκουμε στη Γροιλανδία. Νιώθουμε το άρωμα πάγου να μας λείπει σαν να το έχουμε μυρίσει – ίσως επειδή όντως το μυρίσαμε μέσα σ' ένα όνειρο· εκείνο που ονειρευτήκαμε όλοι από κοινού, άνθρωποι, φώκιες και πάγοι.

Μ.Γ.

Μάιος 2026